

STEFAN GUSTAVSSON

Hade Jesus fel?

Tycker du att det är komplicerat att vara intellektuell och troende? Frågan ställdes till Lotta Lotass, framstående svensk författare som nyligen utsetts till ledamot av Svenska Akademin och vars böcker präglas av en kristen tematik. Hon svarade: – Nej, min tro finns oberoende av allt annat. Den är ett rum att vistas i.¹

Bilden av kristen tro är alltså att den handlar om en subjektiv dimension, frikopplad från sanning och verklighet; den är ett inre stämningssläge.

En före detta muslimsk terrorist beskriver hur detta synsätt blir allt vanligare bland kristna: *När jag var muslim var min tro som en cirkel med en punkt i. Cirkeln var min tro och punkten i cirkeln var mitt liv. Men för de flesta kristna jag möter verkar cirkeln vara deras liv och punkten i cirkeln är deras tro.²*

Denna radikala privatisering av tron är en följd av två hundra år gammal kritik av kristendomen. Från upplysningen och framåt har Guds existens och därmed Guds uppenbarelse i historien ifrågasatts och avvisats. En allt mer naturalistisk världsbild har kommit att dominera västerlandet.

I stället för att bemöta kritiken, vilket vore det naturliga, har allt för många kristna valt att acceptera den – men utan att överge tron. Det kan på ytan verka heroiskt, men innebär

en radikal omdefiniering av vad det innebär att vara kristen. Hade Petrus eller Paulus över huvud taget känt igen sin tro om de mött den i Lotass version? Knappast.

För Paulus var Jesus uppståndelse, som en yttre objektiv händelse, helt avgörande. Om den inte skett skulle allt förändras.

Men om Kristus inte har uppstått, ja, då är vår förkunnelse tom, och tom är också er tro. Och då visar det sig att vi har vittnat falskt om Gud, eftersom vi har vittnat om Gud att han har uppväckt Kristus, som han ju inte kan ha uppväckt om det är sant att de döda inte uppstår. Ty om inga döda uppstår har heller inte Kristus uppstått. Men om Kristus inte har uppstått, då är er tro meningslös, och ni är ännu kvar i era synder. Då är också de som har avlidit i tron på Kristus förlorade. Gäller vårt hopp till Kristus bara detta livet, då är vi de mest ömkansvärda bland människor. Men nu har Kristus uppstått från de döda, som den förste av de avlidna.³

Detta faktum – att Gud uppväckte Jesus från de döda – var inte en isolerad punkt i Paulus liv. Nej, med övertygelse kunde han säga: *Ty för mig är livet Kristus . . .*⁴

Bibelkritiken

Ett av de områden som påverkats av upplysningsfilosofins inomvärldsliga perspektiv är bibelforskningen. Om Gud inte finns följer logiskt att han inte heller visat vem han är

i historien. Bibeln kan därför inte betraktas som en uppenbarelse; den kan inte vara en kommunikation från Gud. Många av de händelser som texterna återberättar kan därför inte ha hänt.

Bibelforskning efter upplysningen sker alltså som om det inte finns en Gud. Varje händelse som de bibliska texterna berättar om måste tolkas inomvärldsligt, endast inom ramen av naturliga skeenden; inte övernaturliga sådana. Historien ska förklaras uteslutande i termer av orsak och verkan, av vad som föregått en händelse och vad som följde ur den händelsen. Under och all from av uppenbarelse är a priori uteslutet.

I ljuset av denna gudlösa filosofi måste kristen tro, om den alls ska överleva, genomgå en radikal nytolkning; den kan inte längre bygga på Guds väldiga gärningar i mänsklighetens historia. Lösningen ligger i att skapa ett inre rum, som varken upplysningsfilosofi eller bibelkritik kan komma åt. Som den tyske teologen Albert Schweitzer skrev för exakt hundra år sedan:

Sanningen är att det betydelsefulla för vår tid och det som kan vara oss till hjälp, inte är Jesus som vi känner honom från historien, utan Jesus som andligen uppstånden i människan.⁵

Marcus Borg – framstående representant för en nutida grupp amerikanska teologer som låter sitt arbete präglas av upplysningsfilosofins stängda universum och som blivit kända under namnet Jesusseminariet – instämmer:

Jag skulle hävda att påskens sanning inte beror av om det verkligen fanns en tom grav eller om det skedde

något med Jesus kropp. Påskens sanning är att människor fortsatte uppleva Jesus som en levande verklighet också efter hans död, men nu på ett radikalt annorlunda sätt, och inte bara under hans första lärjungars tid utan ända till idag.⁶

Teologins utveckling sedan upplysningen har dess värre präglats av detta perspektiv, som står i så skarp kontrast till perspektivet hos de bibliska författarna själva. De var övertygade om att Guds finns och att han är en levande Gud som *besöker sitt folk och ger det frihet*.⁷ Den som vill ta deras vittnesbörd på allvar bör, åtminstone tentativt, sätta naturalismen åt sidan och lyssna in vad de har att säga och utifrån vilket perspektiv det sägs.

Jesus stora misstag?

Ett område av särskild kärlek för bibelns kritiker är tanken på att Jesus hade fel. Han trodde, menar de, att historien alldeles omedelbart gick mot sitt slut – vilket den förstås inte gjorde!

Albert Schweitzer, som 1906 utkom med den idag klassiska boken *The Quest of the Historical Jesus*, menade att Jesus föreställde sig att slutet var mycket nära förestående. Han grundar denna tanke främst på Jesus ord i Matteus 10:23. Där sänder Jesus ut de tolv lärjungarna att förkunna och bota sjuka och han avslutar sändningen med de märkliga orden: *Sannerligen, ni binner inte till alla städer i Israel förrän Människosonen kommer*.

Schweitzer tolkade detta som att Jesus var övertygad om att Guds rike skulle komma med makt och härlighet inom

några månader: *Han säger rakt ut ... att han inte förväntar att de ska komma tillbaka till honom i denna tidsålder.*⁸

Men slutet kom inte och lärjungarna återvände till Jesus. Då försökte Jesus, enligt Schweitzer, att forcera Guds tidtabell och framtvinga rikets ankomst genom att rida in som kung i Jerusalem, rena templet och låta sig korsfästas. Men inte heller då kom riket ... Jesus verksamhet slutar i ett totalt fiasko.

Samma kritik av Jesus återfinns i Jonas Gardells bok *Om Jesus. Han skriver:*

Här är den stora svårigheten att komma över för varje kristen: kristendomen är en apokalyptisk rörelse ... Dess viktigaste budskap var att Slutet – då deras korsfäste Messias skulle återvända som kung – var omedelbart förestående. Och som apokalyptisk rörelse hade och har kristendomen fel. Kan vi alltså tro på en rörelse som hade fel i vad den själv ursprungligen ansåg vara det viktigaste i sin förkunnelse? – På något sätt måste vi finna en rimlig förklaring – eller ursäkt – för det faktum att Jesus hade fel i det som han själv ansåg som det mest centrala i sitt budskap.⁹

Gardells argument för denna uppfattning är några olika ord av Jesus. I Markus 9:1 säger Jesus till lärjungarna: *Sannerligen, några av dem som står här skall inte möta döden förrän de har sett Guds rike komma med makt.* Och i Mark 13:30 säger han: *Sannerligen, detta släkte skall inte förgå förrän allt detta händer.* Detta betyder, hävdar Gardell, att Jesus trodde gudsriket i hela sin fullhet skulle bryta in under hans egen livstid.

Texternas sammanhang

En undersökning av dessa olika bibelord, lästa i sitt sammanhang, pekar i en annan riktning.

Matteus 10 återger Jesus sändningstal och består av två delar. Den första delen i v 5–15 handlar om det nära förestående uppdraget och har en tydlig begränsning: *Ta inte vägen till bedningarna och gå inte in i någon samarisk stad.*¹⁰ Den andra delen i v 16–23 handlar om det utvidgade framtida uppdraget då lärjungarna ska *ställas inför ståthållare och kungar ... och stå som vittnen inför ... bedningarna.*¹¹ Det finns både en kort och en lång horisont hos Jesus; en tid av vittnesbörd för enbart judarna och en tid av globalt vittnesbörd för alla folk.

Med de märkliga orden om att lärjungarna inte kommer att hinna till alla städer i Israel förrän Människosonen kommer understryker Jesus att missionen bland judarna ska fortsätta till tidens slut. Helt i linje med vad han säger längre fram i samma evangelium: *Och budskapet om riket skall förkunnas i hela världen och bli till ett vittnesbörd för alla folk. Sedan skall slutet komma.*¹²

Markus 9 berättar om hur Jesus, efter att han sagt att några av lärjungarna inte ska möta döden innan de sett Guds rike komma med makt, tar med sig tre av lärjungarna upp på förklaringsberget. Där får de se Jesus förvandlas inför deras ögon och beklädas med den härlighet som efter uppståndelsen alltid är hans och som vid tidens slut ska uppenbaras för alla. De får en försmak av Guds rikes härlighet!

Markus 13 handlar både om Jerusalems förstörelse och om världshistoriens slut; det finns också här en kort och en avlägsen horisont. Utgångspunkten är Jesus påstående i v 2 att templet ska jämnas med marken. Lärjungarna ställer då frågan om när det ska ske och deras fråga utgår från att en sådan dramatisk händelse måste sammanfalla med världens slut. Men för Jesus är det två separata händelser. Släktet som inte ska förgå förrän *allt detta händer* syftar på den generation som fick uppleva hur templet och hela Jerusalem jämnades med marken år 70.

Jesus själv anger, just i Markus 13, två viktiga principer för synen på historiens slut. För det första *måste evangeliet förkunnas för alla folk*¹³ innan slutet kan komma. För det andra understryker han att ingen *inte ens änglarna i himlen, inte ens Sonen, ingen utom Fadern*¹⁴ vet när slutet kommer.

Båda dessa principer motsäger påståendet att Jesus trodde att slutet skulle komma i anslutning till hans offentliga verksamhet i Israel. Jesus hade inte fel. Han förutsåg världsmissionens tid och han avvisade alla detaljerade tidtabeller för när slutet kommer.¹⁵

En kristen världsbild

Massmördaren och diktatorn Josef Stalin lär ha sagt: *Idéer är kraftfullare än vapen. Vi skulle inte tillåta våra fiender ha vapen, så varför ska vi tillåta dem ha idéer?*

Stalin har rätt; makten över tanken är avgörande. I två hundra år har kristendomsfientliga idéer präglat vår kultur och lagt ett naturalistiskt raster över hela tillvaron. Gud, om han ska få vara med, hänvisas enbart till själens inre rum.

Bibeln, om den ska få komma till tals, måste tolkas inomvärldslikt.

Kristen tro är inte, som Lotass menar, *oberoende av allt annat*. Den är meningsfull endast om den kristna världsbilden är sann; att det finns en levande Gud som håller tillvaron i sin hand och att det finns en kommunikation i historien från honom till oss.

- 1 SvD 19 december 2009; «Redo för stol nr 1»;
http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/redo-for-stol-nr-1_3963693.svd
- 2 Från Ravi Zacharias föreläsning «Living the Faith We Defend – Defending the Faith We Live»; <http://www.cslewisinstitute.org/node/688/play>
- 3 1 Kor 15:14-20
- 4 Fil 1:21
- 5 Albert Schweitzer; *The Quest of the Historical Jesus* (A & C Black; 1910), s. 401
- 6 Marcus Borg, *Faith and Scholarship*, Bible Review, 9 August 1993.
- 7 Luk 1:68
- 8 Albert Schweitzer; *The Quest of the Historical Jesus* (A & C Black; 1910), s. 357
- 9 Jonas Gardell; *Om Jesus* (Norstedts 2009), kapitel 14.
- 10 Matt 10:5
- 11 Matt 10:18
- 12 Matt 24:14
- 13 Mark 13:10
- 14 Mark 13:32
- 15 För mer om Nya testamentet och synen på tidens slut, se Ben Witherington III, *Jesus, Paul, and the End of the World* (IVP; 1992).